

Krajsovszky Gábor: Akarok lenni népem lelkiismerete¹

Mindszenty József esztergomi székfoglalásának 60 éves évfordulójára

„Istennek és annyira elesett magyar népünk nevében is kérlek benneteket, hogy személyes életetekben, családokban ne hagyjátok kihalni, meggyengülni a hitet, a magyar értékek ápolását, különösen nyelvünkét. Ne ússzunk az árral, amely sokszor mindent elsodorni látszik. Ne nézzünk sokat a rossz példákra, hanem egyénenként próbáljunk ott, ahol élünk és dolgozunk annyit tenni, amennyit csak lehet. Csak ezt kérik majd számon tőlünk egyszer.”¹

Mindszenty József

Évfordulók

60 esztendeje, 1945. október 7-én foglalta el Mindszenty József hercegprímás Esztergomban érseki székét.² Pappá szentelése 1915-ben, 90 esztendővel ezelőtt történt.³ 50 évvel ezelőtt, 1955-ben szállították át rabként a fegyházból Püspökszentlászlóra⁴. 40 esztendeje, 1965-ben ünnepelte papi aranyjubileumát a budapesti Amerikai Követségen⁵. 1975-ben történt halála óta 30 esztendő telt el, amelyről jelen folyóirat áprilisi számában megemlékezés olvasható⁶. 15 éve megtörtént a kommunista vérbírák által életfogytiglani fegyházra ítélt bíboros ítéletének semmissé nyilvánítása.⁷ Az elmúlt tíz esztendőben pedig Szőke János atya, többek között Mindszenty bíboros boldoggá avatásának posztulátoraként segíti elő „a magyar szentek sorainak feltöltését”.⁸

¹ Magyarok Vasárnapja 2005. október-november-december 8.

Ez az összeállítás a 60 éve történt érseki székfoglaló előzményeiről, Mindszenty bíboros ebben megfogalmazott céljairól, azoknak idehaza és külföldön való következetes véghezviteléről, valamint a bíborosnak az érseki székváros két fontos eseményéhez kapcsolódó írásáról ad áttekintést.

Esztergomi székfoglalás

Körmendi József „Mindszenty József veszprémi püspöki tevékenysége” című írásában az esztergomi érseki kinevezés előzményeiről így számol be: „Mindszenty Józsefet a primási kinevezés híre bérnálási körútján érte. Éppen (...) Nyáradon bérnált 1945. szeptember 20-án, amikor megérkezett a hír, hogy XII. Pius pápa a veszprémi püspököt esztergomi érsekké nevezte ki. A bérnálás utáni fogadáson (...) már mint Magyarország hercegprimását köszöntöttük.”⁹ „Mindszenty József 1945. szeptember 29-én Szent Mihály főangyal ünnepén körlevélben búcsúzott el az egyházmegye papságától és híveitől. Megköszönte a papság ragaszkodását, imádságát és bízott abban, hogy az imádság továbbra is összeköti a veszprémi egyházmegyével, amelyben szívesen dolgozott volna haláláig (...). Búcsúzóul lelkére kötötte híveinek, hogy legyenek hűek az Egyházhoz, a hazához és mindahhoz, amire mint megyéspüspök tanította őket. <Ne felejtsetek, hogy nemzetünk jövője a családi élet tisztaságán és erkölcsi levegőjén áll, vagy bukik; az ifjúságra, mint szemetek fényére vigyázzatok.>”¹⁰

1945-48 között, az istentelen marxista uralom kegyetlen évei alatt állott a poszton Magyarország hercegprimása.¹¹ A Mindszenty Okmánytár lépésről-lépésre, korhű adatokkal, történelmi hűséggel tárja elénk az

eseményeket és a primás magatartását. Az esztergomi érseki székhelyéről ezeket írja: „1945. október 7-én foglalta el Mindszenty József hercegprímás Esztergomban érseki székét. E napon nyilvánvaló lett, hogy a megkínzott, kifosztott és alélt nemzet megkapta hivatott vezetőjét.”¹²

A kinevezési folyamat kronológiája a következő: XII. Pius pápa 1945. augusztus 16-i kelettel levélben értesítette Grósz József kalocsai érseket, a magyar püspöki kar elnökét, hogy Mindszenty Józsefet kinevezte esztergomi érsekké, az ő feladata, hogy ehhez Mindszenty beleegyezését megszerezze. Ez szeptember 14-én érkezett meg Grószhoz, ekkor közzétették a kinevezést. A hivatalos érseki kinevezés pápai bulláját október 2-án írta alá a Vatikánban a Szentatya. Érseki székhelyét Mindszenty október 7-én tartotta az esztergomi Bazilikában. A korabeli dokumentumok azt mutatják, hogy egyöntetű rokonszenvvel, nagybecsüléssel fogadták őt a primási székben a magyar katolikus egyház vezetői és hívő tömegei, elismerve főpásztori tekintélyét, vezetői képességeit, alapos közéleti tájékozottságát, az egyházért és a hazáért végzett addigi tevékenysége alapján, jól érzékelve, hogy e pozitív személyiségi tulajdonságok mély imádságos lelkeségbe, emberközelit lelkipásztori magatartásba és az örök erkölcsi parancsok iránti szilárd hűségbe ötvöződtek.¹³

Mindszenty bíboros emlékirataiban a „Székhely Esztergomban” című fejezetben¹⁴ mindezekre így emlékezik: „Új székhelyemre, Esztergomba 1945. október 6-án este érkeztem meg. Szülőfalumból édesanyám kísért el (...) Este Esztergomban a főkaptalan tagjai, az érseki hivatalok fejei és tisztviselői, a városi papság a plébánosokkal az élen, a bencések, a ferencesek és a számos női szerzet tagjai fogadtak. Itt voltak már jórészt,

főként Budapestről, a katolicizmus országos szervezeteinek, egyesületeinek és intézményeinek a képviselői is. Másnap az ideiglenes kormány is képviseltette magát Vörös János honvédelmi miniszterrel az élen. Sőt még a Vörös Hadseregnek is megjelent egyik magyarul tudó tagja, Szviridov alezredes, aki később Vorosilov utódként a SZEB elnöke lett. Esztergom háború utáni képe lehangoló volt. Magának a Bazilikának, mely mint valami anyamadár ül a városon és védte az aknatűzben fiait, összes ablakait elvitte a német-orosz hadműveletek idején a háborús vihar. Ezen az emlékezetes napon is vihar dúlt. A Dunáról és az elszakított észak-magyarországi hegyekből orkánszerűen előtörő (...) viharral szinte versenyre kelve mondom el székfoglaló beszédemet.”¹⁵

„(...) Székfoglaló beszédemben is csak azt hangsúlyoztam, amit a nemzet egésze 1945-ben elvárt tőlem: készen állok magyar népem érdekeinek és az alkotmányban biztosított állampolgári és emberi szabadságjogoknak a megvédésére.”¹⁶

A székfoglaló beszéd teljes szövege mind a bíboros Emlékirataiban¹⁷, mind a Mindszenty Okmánytárban¹⁸ teljes terjedelemben olvasható. Ezt a beszédet - a kronológiai adatok ismeretében - Mindszentynek nagyon rövid idő alatt kellett megfogalmaznia. Álljon itt most belőle néhány igen fontos, a primás lelki programját tartalmazó részlet; „Mint legkegyelmesebben kinevezett új főpásztorotok, lélekben elszállok Rómába, a világegyház fejéhez, szenvedve is dicsőségesen uralkodó XII. Pius pápához, akinek lábánál hívó és vergődő magyar lelkünk megnyugszik.” „Ma a világ omladékain révedező emberiség fáradt tekintetét emeli Szent Péter sziklája felé. Bűnbánattal és bizalommal. Csak az ott hirdetett örök igazságok gyógyítják meg a jerikói úton halálosan megsebesített emberiséget és nemzetet. Amikor a világ fiai világszerte rohamoznak a hazugság fejedelmének zászlaja alatt, jölesik a hitből tudnunk: van egy hatalom a

földön, amelyen a pokol kapui nem vesznek erőt (Mt 16,18.)”. „(...) Hozzátok jövök, Híveim és az örök Főpásztor húsvéti köszöntését hozom Nektek a békétlenség szomorú esztendejében: Béke veletek! (Jn 20,21.) Majd kérdést intézek magamhoz, mint Szent Bernát a kolostor ölében: Mi végre jöttél? A feleletet hangosan adom meg. A hézagosan fennmaradt történeti adatok szerint, mint kilencedik főpásztor jövök a magyar királynék városából (Veszprém) a királyok városába (Esztergom)”. „Atyátok akarok lenni, még a nehéz idők súlyos kísértései között eltévelyedett tékozló fiúknak is. Még nem léphetek be a közjogi harcok dandárjába sem, mert közjogi örvényben élünk (...) de az elődök helyén van már az ország primása. Ha a balszerencse elmúltával a nemzet józansága hidat ver az örvény felett, mint Pontifex, mint hídverő és több mint 900 év jogán az ország első zászlósura, a Ti érseketek, az ország primása is ott lesz közjogi életünk helyreállításában és továbbvitelében.” „Nem jövök Széchenyi és Kopácsy dúsgazdagságával, pedig de jó volna ez a török időknél koldusabb, levérzettebb magyar nemzetnek. *Mondom ezt anélkül, hogy sírnék a földiek miatt, de anélkül is, hogy ami jogalap nélkül történt, jogosnak elismerném.*” „De, ha a veszprémi sor nagysága együtt is volna egyetlen utódban, úgy ahogy nincs, 1945-ben ez is kevés, jaj, de kevés volna! (...) Zsoltárunk a De profundis, imádságunk a Miserere, prófétánk a siralmazó Jeremiás, világunk az Apokalipszis. *Babilon vizeinél ülünk és elpattogott hárfahúrokon idegen énekekre akarnak tanítani minket.*” „Könnyelmű élvhajhászattal indult meg itt valami egészen újszerű, testünknek-lelkünknek idegen ifjúságnevelés. (...) vér és könnyek völgyében, romok és sóhajok felett vigadnak azok, akik nem tudják, mit cselekszenek.” „Akarok jó pásztor lenni, aki ha kell, életét adja juhaiért (Jn 10,15.), Egyházáért, hazájáért!” „Ha Isten-Atyánk és Mária-Anyánk segít, *akarok lenni népem lelkiismerete*, hivatott ébresztőként kopogtatok lelketek

ajtaján, a föltetsző tévelyek ellenében az örök igazságokat közvetítem népemnek és nemzetemnek. Ébresztgetem nemzetünk megszentelt hagyományait, amelyek nélkül egyesek talán igen, de a nemzet nem élhet.”
„Róma és hazám, ti lesztek életem útmutató csillagzatai, céljai és boldog leszek, ha ebben a gondolatban éljük le életünket és a két erénnyel megújul még a magyar föld színe és a két erényért jutunk el az örök élet boldog révpartjára.”

A hercegprímás székfoglaló beszédje meglepte a kormányt és zavarba hozta a moszkovitákat. A székfoglaló beszédből kiderült ugyanis, hogy Mindszenty tisztában van a marxizmussal. Tudja, hogy a bolsevizmus legelső sorban világnézet, mindenestől ateista, egyház- és vallásellenes mozgalom. Mindszenty végigtekintette ezt az utat és levonta az irtózatot tanulságokat. Tudatában volt annak, hogy az ország és a magyar katolicizmus történelmének legsúlyosabb korszakába jutott.¹⁹

Adriányi Gábor, bonni egyháztörténész professzor részletes dokumentációval ellátott munkájában beszámol Mindszenty József primási kinevezésének körülményeiről.²⁰ Ebben Mindszenty bíboros három éves esztergomi érseki tevékenységéről ezeket írja: „Mint a <nemzet lelkiismeretének>, csak három év állt rendelkezésére. De ez alatt a három év alatt olyan nagyarányú tevékenységet fejtett ki, amelyre évszázadok óta nem volt példa, és amely gyakorlatilag az egész magyar népet felrázta. Éjjelt nappallá téve dolgozott. Nagyarányú jótékonyági mozgalmat indított, hogy (...) a kimondhatatlan nyomort enyhítse. Szót emelt az igazságtalanul deportált magyarok, kitelepített németek ügyében. Felkereste Magyarország minden zegét-zugát. Mindenütt tízezrek, sőt százezrek gyűltek össze, hogy vigasztaló, bátorító szavait hallgassák.”
„Mindszenty az országot szinte újraevangelizálta. Mindszenty az igazság, a

hithez való hűség és a kommunista eszmék elutasításának a szimbóluma lett. Éppen ezért kellett őt (...) az útból eltávolítani.²¹ Mindszenty azonban elvéhez, a kommunizmus teljes elutasításához következetes maradt haláláig. És az idő neki adott igazat. Ő maga mondta Agostino Casaroli érseknek, a vatikáni új keleti politika diplomatájának: <Meglátja excellenciád, az idő nekem fog igazat adni.> És igaza lett!”

Személyes visszaemlékezések

Az első visszaemlékezőt, Bölcsvölgyi Zoltán atyát 1946-ban Mindszenty József szentelte pappá Esztergomban, aki aztán papi élete folyamán az ÁVO jóvoltából kénytelen volt némileg osztozni a szentelő Főpásztor mártír sorsában. Ő így emlékezik az érseki kinevezés utáni fogadásra:

< Elmúlt a háború. 1945. októberében Mindszenty lett az esztergomi érsek. Beiktatása után a szemináriumban volt a nagy fogadtatás. Káptalan, papok, meghívott világiak. Nekem kellett mondanom az ünnepi beszédet. Mindszenty édesanyjával, a fejkendős Borbála nénivel együtt érkezett. Ez már imponáló volt. Izgultam. Beszédembe - prefektusom unszolására - beleszóttam, hogy ünnep lesz számunkra, valahányszor közénk jön a szemináriumba a Főpásztor (Serédi ugyanis igen ritkán látta kispapjait). De utaltam Graf von Gallen münsteri püspökre is, aki letartóztatásakor díszben, gyalog ment az SS rendőrségre. Ő is így tett Veszprémben. A beszéd végén megcsókoltam a gyűrűjét. Ő csak ennyit mondott: „No, jól van!” >²²

Közi Horváth József, volt országgyűlési papképviselő így idézi fel Mindszenty bíboros szónoki képességeit, tiszta, egyenes megnyilatkozásait:

„Nekem, valahányszor beszélni hallottam, mindig imponált, hogy (...) nem szakított teljesen szűkebb hazájának, a vasi Hegyhátnak tájszólásával.”
„Nem túloznak azok, akik szerint Mindszenty bíboros már érsek-prímásságának idején korunk legnagyobb keresztény igehirdetői sorába emelkedett, aki a két szent érzelemnek, a vallásosságnak és hazafiságnak felkeltésével és azoknak összekapcsolásával egészen letartóztatásáig eredményesen tartotta a kereszténység és a magyarság védősáncait a marxista ateizmus és a szovjet imperializmus dühödő rohamai ellen.”
„Szentbeszédein kívül Mindszenty bíboros érseki és prímási körleveleivel is hirdette az Igét. (...) Aki ezeket a körleveleket elolvassa, annak nem kell bizonyítani, hogy Mindszenty Józsefnél korábban és bátrabban senki sem szállt síkra az emberi jogok védelmében.”²³

Mindszenty harca és áldozata

„Ha a hitetlenség polgárjogot nyer, fölséges, nyilvános hitvallás kell. Ha ölnek, fajtalanoknak, lopnak, rágalmaznak és még csak nem is rejtik, sürgessétek és érvényesítsétek a két kőtábla polgárjogát. Ha van pöffeszkedő és szemérmetlen korrupció, legyen tógája a hódító útra induló tisztességnek is.”²⁴

Mindszenty József

Öt héttel letartóztatása előtt, 1948. november 18-án Mindszenty József a nemzethez intézett utolsó szózatában így nyilatkozott: „ Ám nyugodtan nézem a mesterségesen felkorbácsolt hullámokat. Azon a helyen, ahol nem pártok, de az Apostoli Szentszék kegyéből és bizalmából őrt állok, a tajtékozó hullámok nem szokatlanok (...) Elődeim közül senki sem állott

ennyire eszközök híjával, mint én. Annyi célzatosan megszótt, százszor megcáfolt de konokul tovább hirdetett valótlanosság nem tájékozott mind a 78 elődöm körül együttvéve sem, mint körülöttem. Állok Istenért, Egyházért, Hazáért, mert ezt a kötelességet rója rám a nagyvilágon legárvább²⁵ népem történelmi szolgálata. Nemzetem szenvedése mellett a magam sorsa nem fontos. Nem vádoló vádlóimat. Ha a helyzetet időnként megvilágítani kényszerülök, ezt csak nemzetem feltörő fájdalma, kicsorduló könnye, megrázó igazsága teszi. Imádkozom az igazság és szeretet világáért.”²⁶

„1948 december 26-án a világ legkegyetlenebb zsarnokainak csatlósai Magyarországon letartóztatták, és bebörtönözték az esztergomi érseket. Küzdelme, hősiesség magatartása, élve átszenvedett vértanúsága azóta világtörténelmi távlatot nyert. Nyolc esztendőn át tartó rabsága az egész magyar nép, és azon túl a szovjet rabságban sínylődő valamennyi nép tragikus sorsát példázza.”²⁷ Így írt Palágyi Natália, Mindszenty bíborosra emlékezve.

Kereszténység és újpogányság Magyarországon

Bíró Béla összeállításában jelent meg Mindszenty bíboros kézírataiból összeállított gyűjtemény, Esztergom, a primások városa címmel. Ebben szerepel egy, a magyarországi kommunista rezsimmel szembeni kemény kritika, amely rávilágít Magyarország kezdeti és újkori pogányságának különbözőségére is.

„Különös ezer év az, amit az otthoni rendszer most ünneplési tervbe fogott. A magyarok és keresztények 1000 évét megelőzte a pogányság. Náluk pedig az 1000-nek pont a vége pogány és milyen pogány! Árpád, Bulcsú,

Taksony, Géza pogányságából jöhetett és jött a kereszténység és benne a magyarság, de Lenin, Sztálin, Hruscsov, Rákosi és Kádár pogányságából nem jöhet, mert a létalap istentagadás, konok és szüntelen üldözése mindannak, ami keresztény. Esztergom 1000 évéből az ő 25 évükben kiirtották, gúzsba kötötték a város leglényegesebb történelmi jellegét, az érsekséget. Oly gyökeresen büntették az ártatlan helyet, hogy megsemmisítették megye-, majd járásszékhelyi rangját. Előbb kifosztották: elrabolták a két papnevelődés és két római katolikus tanító- és tanítónőképzőt - Prohászka szerint - a Bazilika két vállát, bencés főgimnáziumát, összesen 18 iskoláját és óvodáit, férfi és női kolostorait és kimarták belőlük az összes tanító, betegápoló szerzeteseket. Az ifjúságra ráeresztették a rendszer-nemzette pedagógusokat és eskütipró, pénzkergető orvosokat a politikai rendőrséggel és takarónak az elszegődött békepapokat, a kommunista vallásszabadság kibontott, hazug lobogójával. Az érsekség felvidéki területeinek elvesztésében is részes már a Károlyival frigyessült első bolsevizmus. Ezt folytatta Rákosi az ezredév utolsó évtizedeiben, magyarok vesztére.”²⁸

Egyezkedési kísérletek

Mindszenty emlékirataiból a <Megegyezési kísérletek> című fejezeten keresztül érdekes betekintést nyerhetünk Esztergom történetébe, valamint ismételtén megbizonyosodhatunk a bíboros elvhűségéről. Amikor ugyanis az esztergomi Bazilika felszentelésének századik évfordulója közeledett, a rendszer Felsőpetényben egyezkedni próbált vele. Visszaengedték volna Esztergomba <feltételekkel>. Hogy miért nem fogadta el az ajánlatot, alábbi soraiból kiderül: „Elkelne, jól jönne a primástól egyetlen

tömjén szem. És a primás nem ad semmit. Marad is rabnak. Hordják télire ide erősen a fát. A háló egész télen befűtetlen kályhája mellé a nyár végén újat építenek a következő télre. A régi grófi kályhát is meghagyják, mert ez nekik műemlék. Közeleg az esztergomi Bazilika felszentelésének századik évfordulója, 1956. szeptember 2. Nagy esemény volt a szentelés. (...) Mióta Esztergomba kerültem, országos megmozdulásnak terveztem az évfordulót. Ma mindenki úgy érzi, hogy a főpásztornak ott kellene lennie a jubileumon. Az ÁVH parancsnok mondja - bizonyára nem magától - a mellém adott lelkésznek: A hercegprimás mondhatja Esztergomban az ünnepi misét, ő tarthatja az ünnepi beszédet, ha kéri. Nem mi tartjuk fogva. Ő nem akar kimenni.

Száz évvel előbb a szentelésen, 1856. augusztus 31-én megjelent Ferenc József a főhercegekkel (...) Itt van az ország színe-java imádkozva és bizakodva (...) A szentelés a nemzeti szabadság rügyfakadása, örömnépe. 1956-ban egyetlen külföldi vendég sincs. (...) Ám képviselteti magát a magyar Sionon, a magyar Egyház szívében az Állami Egyházügyi Hivatal, de - csak a helyettessel.

Kegyből visszatérni, a kegyetlenség kegyének láncain lépegetni ott, ahol Scitovszky hercegprimás sok más tényezővel a nemzet rabláncait kezdte bontogatni? A jubileum pedig a vigasztalanság éjszakája, a legborzalmasabb láncokba való beletörődés legyen? Hálálkodjam kierőszakolt nyilatkozatban, vagy talán épp a szószéken 8 év gyalázata és szenvedése után? Ne Krisztus tanúja legyek, hanem az Antikrisztusé? (...) Isten igéje megkötözve? Az Egyházügyi Hivatal képviselőjével üljek asztalhoz és koccintsak vele (...) A jók kételkedve, lopva néznének atyjukra - egyháziak és világiak -, a moszkvaiak bizakodva már a magukénak tekintenének.

Menjek és tanúsítsam a jubileum <örömében>, mi lett Esztergomból és azt közvetve pecsétemmel lássam el? Készüljön majd egyszer a bazilika coepit, continuavit, consumavit, consecravit címerek után egy ötödik: Jubilavit in abominatione desolationis - Jubilált a pusztulás utálatosságában? Lássam mellette a magyar Sion egykori két vállát, az elrabolt hatalmas szemináriumot és a római katolikus tanítóképzőt új szerepében?

És menjek tovább a múltjából kiforgatott székvárosban? A százados Szent Lőrinc utca nem az igazi, ragyogó, ősi Martyré, hanem a <Mártíroké>. Hogy kik ezek? Hát Szamuely Tibor is az egyik, Korvin-Klein a másik. Ma Esztergomban van utcája Kun Bélának és Zalka Máténak. Sétányt neveztek el Leninről és Makarenkóról. Van a városnak Szabad Május utcája, Vorosilov útja.

Menjek jubilálni gyilkosok utcáin és kiabáló rablásokon át? Homályosuljon el a szemem a bazilika előtt? És adjak ilyen útért reverzalist? Észleljem a helyszínen Esztergom levetkőztetését, amit sajtójuk ünnepel? Megyei székhely volt, de rangjától megfosztották. Járási székhelynek sem volt jó, Dorog alá rendelték. A hajdani főváros minden rangját elvesztette. Odamenjek, mikor ismerem Esztergom múltját, szerepét és ne gondoljak a száz év előtti szentelés országos kihatásaira? Mindkettőt ismerem annyira, hogyha mennék, birkózó angyalra akadnék útközben, mint Jákob.

Jobb nekem maradnom a Börzsöny vadonában, Petényben. Meglesz az a tudatom az elmaradással, ami Deáknak megvolt 100 éve: *nem adok fel abból, amiből nem lehet, nem szabad feladni.*”²⁹

Esztergomi működésének folytatása a szabad világban

„A számkivetésben sem érzek keserűséget. A hit állandó öröme indít arra, hogy dolgozzam a lelkekért a menekült magyarság körében. Ezt kezdtem meg Zalaegerszezen, folytattam Veszprémben, Esztergomban és az országban. Ez a feladat hárul rám most is: keresni, vizsgálni és erősíteni enyéimet.”³⁰

Mindszenty József

1974-ben Buffalóban egy sajtókonferencián³¹ a bíboros így figyelmezteti az Egyesült Államok polgárait: „A kommunizmus lényegében ma sem változott. Sátáni állhatatossággal szakadatlanul istentelen, következképpen vallástalan, sőt vallás-ellenes és ember-ellenes. Ha Nyugat népei őszintén akarnak az emberi jogokért harcolni, rá kell hogy döbbenjenek, hogy olyan rendszer barátságát keresik és szövetségét erősítik, mely közel 60 éve hű a lenini alapelvekhez. Márpedig Lenin szerint: „Vallásosnak lenni annyi, mint önmagunkat arcul köpni.” A kommunizmus egykori orosz vezérének az emberi jogokról is hasonló véleménye volt. Vesse mindenki az elméjébe, hogy a kommunizmus nem enyhült, csak óvatosabb, hogy ravaszul, félburkoltan annál inkább folytathassa vallás- és emberüldöző tevékenységét.”

Mindehhez szomorú illusztráció a mai magyarországi helyzet; Mindszenty bíboros fenti megállapításai ma, egy nemzetellenes, istentelen elődeihez mindenben hű apparátus jelenlegi országglása idején fokozottan időszerűek!

„Mindszenty (...) megérte, hogy az a Szentszék, amelyért majdnem vértanúságot szenvedett és amelyik még 1971-ben is a primási méltóságát garantálta - VI. Pál pápa mondta: „Tu es et restas primas Hungariae” (Te vagy és maradsz Magyarország primása)³² - mint egy ahhoz méltatlant megfosztotta hivatalától. Ez az egész ezer éves magyar egyháztörténelemben egyedülálló, sőt mondjuk ki nyíltan, botrányos eset. És ez a seb addig nem gyógyulhat be, amíg a Szentszék Mindszentyt nem rehabilitálja, azaz hivatalfosztását mint egy sajnálatos tévedést be nem ismeri!” - állapítja meg Adriányi Gábor egyháztörténész professzor.³³

Ez a beismerés és a rehabilitáció a Vatikán részéről *hivatalos formában* a mai napig nem történt meg!

Végezetül álljon itt lelki megerősítésként Mindszenty bíborosnak a magyar jövőre vonatkozó néhány gondolata: *„Egy büntől kifosztott világban fogadjuk mi is a magát kiüresítő Úr Krisztust alázattal és örömmel. Maradjatok a romló világban hűek Istenhez, hitetekhez, hazátokhoz, a magyar múlthoz, történelemhez és a magyar nyelvhez. Ez természeti jogotok és kötelességetek. A megmaradt kevésből újra kell építenünk a hazát. Lelki megújulásból lehet csak nemzeti feltámadás. Legyünk most az imádság nemzete! Ha újból megtanulunk most imádkozni, lesz honnét erőt és bizalmat meríteni. Ne veszítsétek el bizalmatokat!”*

IRODALOM

- 1 Mindszenty bíboros 1972. július 11-i válaszlevele a New Yorkban 1971 decemberében közgyűlést tartott piarista öregdiákok üdvözlésére. Mindszenty irattár, Budapest, Nr. 90. In: Vértanúink-Hitvallóink 1998. június, 4.
- 2 Mindszenty József: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 79.
- 3 Mindszenty József: Emlékirataim, i.m. 16.
- 4 Mindszenty József: Emlékirataim, i.m. 388-389.
- 5 Mindszenty József: Napi jegyzetek. Budapest, Amerikai Követség 1956-1971. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1979. 387.
- 6 „A jó harcot megharcoltam”. JEL, 2005. április, XXX.
- 7 Igazságügy miniszter közlése Paskai Lászlónak. Mindszenty ártatlan. Új Ember 1990. május 27.
- 8 Vértanúink-Hitvallóink 2004. szeptember, 5.
- 9 Török József: Grósz József érsek. Szeged, 1992. 31-33. In: Mindszenty József emlékezete. Szerkesztette: Török József. Márton Áron Kiadó, Budapest, 1995. 15.
- 10 Veszprémi Püspöki Levéltár 1945. IX. In: Török József: Mindszenty József emlékezete, i.m. 15.
- 11 Palágyi Natália: Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976. 26.
- 12 Mindszenty Okmánytár I. Sajtó alá rendezte: Dr. Vecsey József. München 1957. 46.
- 13 Mészáros István: Mindszenty-mozaik. Ecclesia, Budapest, 2002. 59.
- 14 Mindszenty József: Emlékirataim, i.m. 79.

- 15 u.o. mint 14
- 16 Mindszenty József: Emlékirataim, i.m. 82.
- 17 u.o. mint 16
- 18 Mindszenty Okmánytár I., i.m. 46.
- 19 Mindszenty Okmánytár I., i.m. 50-52.
- 20 Adriányi Gábor: Mindszenty József életművének értékelése, különös tekintettel püspöki, prímási kinevezésére. Mindszenty József veszprémi püspök 1944-1945. Veszprémi Múzeumi Konferenciák 7. Szerkesztette: T. Horváth Lajos. Veszprém, 1996. 103.
- 21 Mindszenty József: Emlékirataim, i.m. 210-211.
- 22 Bölcsvölgyi Zoltán atya visszaemlékezéséből. Szent Gellért Plébániatemplom, 1991, Budapest. „Hősi helytállással”. JEL, 2001. május, 21.
- 23 Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 26-27.
- 24 Zalaegerszeg, 1946. szeptember 15. Egyházam és Hazám. Mindszenty József hercegprímás szentbeszédei I. Esztergomi Főegyházmegye kiadása, Esztergom, 1991. 192.
- 25 Los Angelesben, egy sajtókonferencián Mindszenty bíborosnak a következő kérdést tették fel: „Eminenciád valamikor ezt a kifejezést használta: Magyarország a legárvább nemzet a világon. Hogyan értette ezt?” A bíboros válasza: „Kevés a barátja, kevesen állnak mellette.” Sajtókonferencia, Los Angeles, 1974. június 12. Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). 55.
- 26 Esztergom, 1948. november 18. Egyházam és Hazám. Mindszenty József hercegprímás szentbeszédei III. Az Esztergom-Budapesti

Főegyházmegye és a Szent Gellért Kiadó és Nyomda közös kiadása, Budapest, 1997. 164.

27 Palágyi Natália, i.m. 32.

28 Mindszenty József: Esztergom a prímások városa. Mindszenty József esztergomi érsek, bíboros prímás kéziratából vett szemelvények. Sajtó alá rendezte: Bíró Béla. Bécs, 1973. 123-124.

29 Mindszenty József: Emlékirataim, i.m. 408-410.

30 Mindszenty József: Emlékirataim, i.m. 497.

31 Sajtókonferencia, Buffalo 1974. május 21. Magyar Élet 1974. június 15. In: Mindszenty József: Szentbeszédek VII. Vasárnapi Levél, Wien, 1974. (9/10), 145-146.

32 Mindszenty József: Emlékirataim, i.m. 484.

33 Török József: Mindszenty József emlékezete, i.m. 39-40.